

Gower og Marge Champion i „Tre Piger ta'r Chancen“.

Musical-instruktøren STANLEY DONEN

AF ERIK ULRICHSEN

Den amerikanske teatermusical vinder mere og mere land, og denne udvikling afspejles også inden for musical-filmen. Sidst har *Stanley Donen* i samarbejde med *George Abbott* iscenesat en sang- og dansefilm, der handler om en konflikt mellem arbejdsgiveren og arbejderne på en pyjamasfabrik: „*The Pajama Game*“. Den var der for nylig lejlighed til at se i Malmö, som i perioder er en langt bedre filmby end det større København med de mange flere biografer.

Kun de ivrige tidsskriftlæsere har herhjemme kunnet følge Stanley Donens udvikling i de senere år. Han er værd at følge; han er en af de bedste instruktører i Hollywood i dag.

Han fik jo sit gennembrud med „*On the Town*“, der i Danmark afskrækkende blev kaldt „*Sømænd på Vulkaner*“ og kom i 1949. Det lykkedes her på overrumpende vis at sammensmelte sang, dans, handling og filmæstetik i et særdeles underholdende moderne æventyr, som det næppe er forkert at kalde kunstnerisk konsekvent og „rent“. Men gennembruddet var kun „halvt“; ved sin side havde Donen som medinstruktør den erfarne *Gene Kelly*, og det kunne jo være, at filmens kvaliteter i første række skyldtes ham. Man måtte vente lidt med at bedømme Donen.

Og bedømmelsen kunne ikke blive videre smigrende for ham, efter at man havde set hans

første selvstændige instruktørarbejde: „Royal Wedding“ („Bryllupsklokker“, 1951). Man venter sig ikke – og forlanger ikke – verdens bedste historier i sang- og dansefilm, men dog er der grænser for, hvor meget man kan nærme sig det ugebladsnovellistiske. *Alan Jay Lerner*s manuskript var noget vås, og kun i få øjeblikke fik *Fred Astaires* dans os til at glemme den hovedløse handling.

★

Donen forsøgte sig derefter med et par ikke-musicals, som ikke befæstede hans ry, og i 1952 kom „Singin' in the Rain“ („Syng i Sol og Regn“), der ligesom „Sømænd på Vulkaner“ blev iscenesat af Donen og Kelly i samdrægtighed – man agtede tydeligvis at forfølge den artistiske og kommercielle succes. Men trods de brillante passager kom opus 2 ikke op

på siden af opus 1, og man turde stadig ikke fastslå, at Donen var et stort talent.

Måske burde man have gjort det, da „Give a Girl a Break“ („Tre Piger ta'r Chancen“) udkom året efter; her fik Donen til en vis grad er personligt *break*. Kritikken var anerkendende, men måske ikke entusiastisk nok; således føler i hvert fald Donen selv, der har fortalt, at han her ydede en kraftanstrengelse. Det var vel den konventionelle *backstage*-fortælling og de dubiose komiske afsnit med *Kurt Kasznar*, der lagde en dæmper på begejstringen. Men dekorationer og kostumer var i den sikre „MGM“-stil, dansene og sangene var en integrerende del af helheden, og skønt man nok stadig først og fremmest er tilbøjelig til at betragte filmen som et eksempel på, hvor god standardvaren i *traditionen* kan være, må den også ses som et spring i Donens selvstændige

John Raitt og Doris Day i "The Pajama Game".

karriere. Stanley Donen er nu ved at hævde sig på egen boldgade.

Det næste spring var endnu større, og der kunne ikke længere herske tvivl. Alle måtte bøje sig for „Seven Brides for Seven Brothers“ (1954), der blev omtalt i „Kosmorama“ 12 (artiklen „6 musicals vi ikke har set“), og som ventes at komme op i „World Cinema“ i denne sæson, hvorfor den ikke skal behandles mere indgående nu. Det skal blot fremhæves, at filmen er original og veloplagt. Den er bygget over *Stephen Vincent Benét's* novelle „Sobbin' Women“, som handler om syv bondske brødre, hvoraf de seks med vold og magt bortfører seks kvinder fra den nærliggende landsby, der ikke ønsker at levere koner til de noget uciviliserede, men alligevel charmerende herrer. Historien er musicaliseret i blændende sang- og danseoptrin.

„Seven Brides“ er det bedste, Donen har præsteret alene. Efter den dalede kvalitetskurven for i 1957 at blive rettet op igen ved samarbejdet med Abbott i „The Pajama Game“.

„Deep in My Heart“, der kom senere i 1954 og blev iscenesat af Donen alene, var en komponistbiografi med indlagt sang og dans. Man hædrede her *Sigmund Romberg*, en ungarsker, der har leveret musik til en række Broadway-revyer og film. Filmen skal være en af de bedre i en normalt trist genre og et par af „nummere“ acceptable.

For tredje gang forenede Kelly og Donen deres kræfter i „It's Always Fair Weather“, 1955. De forsøgte her at videreføre den satiriske stil, de slog ind på i „Singin' in the Rain“ – forfatterparret *Adolph Green-Betty Comden* var igen ansvarligt for manuskriptet – og berettede om tre demobiliserede venner (Kelly, *Dan Dailey* og *Michael Kidd*), der i 1945 mødes i en bar og aftaler at træffes samme sted 10 år senere. Gensynet i 1955 er desillusionerende; ingen af de tre er rigtig blevet til noget, deres drømme er blevet undermineret af virkeligheden. En lidt for smart fjernsynsdame får i håb om rosenrødt stof for tilskuerne de tre herrer til at fortælle om mødet i TV, men de renser sig selv og luften imellem dem ved at fortælle sandheden, som den er. Derefter postuleres det, at de tre kan bryde med deres vanetilværelser.

„It's Always Fair Weather“ er interessant, men langt fra fuldendt. Det er jo spændende, at en musical tager „alvorligt“ stof op – og der kan trækkes en linie fra denne film til „The Pajama Game“. Men slutningen er for nem i forhold til den letbitre tone, der præger det meste af filmen. Og heller ikke de formelle eksperimenter er helt lykkedes. Cinemascope var på dette tidspunkt det store nummer, og man forsøgte at sejre over det nye format med diverse tekniske påhit. Men det er – som Kelly har pointeret – besværligt at eksperimentere i Cinemascope, og flere af sang- og dansescenerne i filmen virker forceret opfindsomme. Men den kan ses.

Optimistisk anbragte vi et *still* fra „Funny Face“ (1957) udenpå nr. 27. Men denne solo-præstation af Donen er ikke god (det skal dog lige her indskydes, at „Funny Face“ har delt musical-entusiasternes i to lejre, en pro og en contra). Det morsomme ansigt er *Audrey Hepburns*. Hun spiller en kulturpige, der nærmest bliver kidnappet af en frygtindgydende kvindelig modebladsredaktør (*Kay Thompson*). Redaktøren sætter sin fotograf (*Astaire*) til at lancere hende i en række glamourøse billeder, og hun kommer med til Paris for der at blive præsenteret som stjernemannequin. Hun er dog mere interesseret i emphaticalisternes overbævede fører, professor Flostre. Men – har man hørt mage – professoren forsøger at forføre den unge dame, og herover bliver hun så smækfornærmet, at hun helt vender det intellektuelle liv ryggen – og kaster sin kærlighed på den alt andet end *highbrow* fotograf *Astaire*.

Jeg har bestemt ikke noget imod, at man gør nar af excesserne i det parisiske kulturliv, og filmen indeholder behagelige antisnobbede passager, men man mister respekten for pigen, da hun beslutter sig til at holde op med at filosofere, fordi filosofien begærer hende. Jeg har heller ikke noget imod, at man i billeder priser modeverdenens luksus og elegance, samtidig med, at man satiriserer over den, men *måden* er uoriginal og træt i „Funny Face“, der heller ikke formår at bevæge i de „romantiske“ afsnit. Der er nogle steder leget med farver og klipning, men ikke med samme festivitas som i „Sømænd på Vulkaner“. Enkelte af sang- og danseoptrinen er nydelige, men de redder ikke en film, der gerne vil være elegant og *sophisticated*, men ikke er det.

Også med „The Pajama Game“ *in mente* når man til den konklusion, at det elegante, raffinerede, hyperciviliserede og kosmopolitiske ikke er Stanley Donens rette domæne – på dette felt er det *Vincente Minnelli*, der er musical-mesteren. Det er betegnende, at Minnelli med langt større held end Donen har formået at udnytte élégantier'en Astaire i den moderne musical-form – begge Donens Astaire-musicals er svage, medens Minnellis Astaire-film „Ziegfeld Follies“ og „Let på Tå“ er blandt genrens festligste værker. Nej, det er en helt anden musical-facon, der ligger for Donen: Den robust folkelige hverdagsmusical, som han sammen med Kelly førte til sejr i „Sømand på Vulkaner“ – der kan nu ikke længere herske tvivl om, at Donen havde en meget stor andel i det vellykkede forsøg på at anbringe hverdagen i det folkelige i sang- og dansefilmen.

Disse synspunkter bekræftes til fulde af „The Pajama Game“, der var en stor succes på Broadway, før „Warner Bros“ besluttede sig til at filme stoffet. Alligevel bør selskabet roses for at være gået i gang med opgaven – der mærkes her lidt af dets gamle pionerånd fra trediverne, idet „The Pajama Game“'s konflikt og milieu er alt andet end gængse i den amerikanske filmmusical – ja for den sags skyld i den amerikanske film overhovedet.

Som nævnt står arbejdsgiveren og arbejderne på en pyjamasfabrik skarpt over for hinanden. Arbejderne forlanger – med rette, viser det sig et stykke henne i historien – et lønpålæg, som fabrikejeren nægter at give dem. En ny formand bliver antaget på fabrikken (han spilles af *John Raitt*). Det varer ikke længe, før han forelsker sig i en af arbejdernes „tillidskvinde“, *Doris Day*. Men arbejds konflikten og classeskellene skiller de to elskende ad – fikst og med ironi gives her et „romantisk“ tema med moderne variationer. Formanden beslutter sig til at studere fabrikkens bøger lidt nøjere og finder ud af, at fabrikejeren har puttet lønpålægget i sin egen lomme! Derefter er formanden i stand til at true fabrikejeren med al landens ulykker, hvorfor sidstnævnte munftigvis går ind på arbejderens krav – dog ikke med tilbagevirkende kraft (et urimeligt kompromis og en svaghed i fortællingen). Herefter formanden og arbejderken kan elske hinanden så meget de lyster.

Man er ganske opstemt næsten hele filmen

igennem. Den har andre svagheder end den nævnte: John Raitt er ikke meget charmerende, og enkelte steder glider det folkelige over i det lidt vulgære (en konstant skinsyg knivkasters bizarre handlinger kunne undværes, og nogle scener med de optrædende i underbukser og pyjamas danner en nedslående kontrast til det øvrige). Men der er så overordentlig meget mere at opføre på creditsiden end på debetsiden.

Teatararbejdet er af Donen og Abbott konsekvent og indfaldsrigt transformeret for film (og man må gå ud fra, at Donen i denne forbindelse har ydet mest; Abbott er teaterinstruktør). Med helt forbløffende konventionskraft danses og synges der i en rigtig fabrik, og under en picnic danses der, så det er en fornøjelse, ude i en park (koreografi: *Bob Fosse*) – man møder her den samme overvældende fysiske udfoldelse som i „Seven Brides“. Indledningsnummeret fra fabrikken er helt imponerende i sin udnyttelse af kamerabevægelser og klipning, og senere anvendes der pudsige tricks. Da arbejderkerne beslutter sig til en slow down-strejke, ser man dem alle bevæge sig i samme komisk langsomme tempo.

Men måske det mest effektfulde ved filmen er, at den med held gør det mindre kønne kønt, at det er lykkedes den at glamourisere uden glamour. Tykke arbejderker og bebrillede herrer med ærmeholdere danser og synger, og man rives med og charmeres – der hverken patroniseres eller parodieres, og filmen synes mig endnu bedre end den lette engelske arbejderfilm „Chance of a Lifetime“. Arbejderkerne er højst individualiserede væsener, og deres grimme kitler bliver acceptable musical-kostumer. *Doris Day* falder fortrinligt ind i helheden, og hendes præstation giver dem ret, der længe har holdt på, at hun ikke mangler talent, og at hun ville kunne gøre god fyldest hos en god instruktør med godt stof.

En poetisk musical er „The Pajama Game“ ikke, men den er morsom, ret realitetsnær, fuld af liv og livsglæde, næsten hele vejen ægte folkelig, mindre dagdrømmende end *Clairs* „Leve Friheden“. Med denne pyjamashistorie har Stanley Donen befæstet sin position som en af Hollywoods 2-3 mest talentfulde dyrkere af sang- og dansefilmens vanskelige *Gesamtkunst*.